

Javisst ja, det var ju han...

Ulf Larson summerar sin 40-åriga karriär från lastbilschaufför till mellanchefer.

På vilket sätt har jag i mitt arbete kunnat utveckla ett politiskt/socialt engagemang?

Så löd frågeformuläret från redaktören Wettmark.

Och jag anade att det skulle förväntas en analytisk och välformulerad genomgång av mitt förhållande till bibliotek och omvärld.

Men sånt har inte varit min grej. Min grej, under en period, var att rita tjocka gubbar som formulerade en del tankar om konstigheter i tillvaron. Nånting annat har jag aldrig varit särskilt bra på. Jag får i stället sätta redaktörens frågor inom parenteser att användas som möjliga ledtrådar. Eller nåt.

Arbetare!

Jag har egentligen aldrig varit intresserad av arbete. Tidigt fick jag veta att det bara var dumt folk och hästar som arbetade. Men jag har insett att nåt måste man syssla med. Nånstans ifrån ska pengarna komma. Som bokbussdriver var jag i början inte särskilt engagerad. Det fanns annat som lockade på den tiden. Och miljön där, i Järfälla var då kring 69-70, inte direkt politisk eller befrämjade något engagemang överhuvudtaget. Jag hade också en rätt omedveten och tafatt profil och hade inte mycket att komma med

Stämningarna i samhället under denna tid skapade emellertid en slags fascination inför begreppet arbete. Arbetare var grejer, det. Handelsfront saluförde vackra affischer av muskulösa kinesiska arbetare med skinande anleten. Tidskrifter vimlade av lovsånger till arbetet. Akademiker omskolade sej till svetsare. Alla hyllade arbetarklassen. Dom där som drog ihop profiten till överklassen. Och när jag fick klart

för mej att min morsa och farsa inte kunde räknas till arbetare eftersom spårvagnskonduktör var inom tjänstesektorn så började jag känna mej tveksam igen. Dom gick ju opp halv fem en del mornar, kom hem efter midnatt många nätter, tjänade taskigt, bodde i en etta i Aspudden, och så vidare. Skulle inte det vara arbete på riktigt?

Radikala Nybro

Nå, när jag sedermera kom till Nybro, 1973, så var det till ett klart mera

politiserat bibliotek, även om nu myten (då som nu) hajpade det väl högt. Det hände sig vid den tiden att BHS-praktikanter sökte sig dit, till ett som dom sa, radikalt bibliotek Måhända var det Olaf Berggren som hade tagit stora ord i sin mun när han gästade BHS som lärare. Men visst: ett slags skimmer fanns runt Nybro. Trojkan Berggren-Eriksson-Rydsjö hade ju till exempel lyckats med konststycket att få jobb där på villkoret alla eller ingen, vilket säger en del om läget i slutet på sextiotalet. I Nybro lokalsamhälle var det förstas en hel del medborgare som ansåg biblioteket vara ett kommunistnäste. När sen alla bibliotekarier (och bokbussföraren) flyttade in i en villa och blev ett kollektiv där olika egendomliga personer kom och gick, ja då rådde det ingen tvekan om saken. Vänsterpolitiken i Nybro utgick därmed från Villagatan 20. Men hur det egentligen avspeglades i biblioteksarbetet och kom invånarna tillgodo ska man kanske fråga andra om. Förslagsvis nybroborna. Mitt eget engagemang växte i alla

fall betydligt under nybrotiden, där det var ständiga möten och demonstrationer och uttalanden, för att inte tala om springet i trappor med dessa eviga flygblad. Så danande det var med flygblad. Man fick starka ben. Men det mesta av detta skedde på icke arbetstid, så i arbetet har jag egentligen inte utvecklat särskilt mycket.

Arbetslös i Skellefteå

Åren 1976-1982 i Skellefteå innebar förvisso ett engagemang, dock heller inte inom bibliotekets väggar eftersom jag större delen av tiden var arbetslös, eller

hade diverse mystiska påhugg, utan mest i partiet, som vid den tiden föll itu i framför allt två delar: APK och VPK. Det innebar appellmöten och majtal och annat utvecklande, som att jag för första gången i mitt liv fick lossa lite på tunggången och prata på stora torget, vilket gav mig en säkerhet som sen varade ända till den dagen i Pietermaritzburg när jag skulle berätta om arbetsplatsbibliotek i Sverige och totalt tappade kontrollen. (Varpå jag föll tillbaka in i skuggorna och tystnaden igen.)

Fängelsebibliotekarie i Borås

När jag efter BHS fått jobb i Borås höll jag på ett tag både med arbetsplatsbibliotek och med fängelsebibliotek och tyckte då att det var en metod att förändra världen. Sömmerskor och metallarbetare fick böcker, och tjackpundare och småtjyvar fick en möjlighet att göra nånting annat än att spela kort och ljuga för varann om hur väl dom kände Clark Olofsson. Somliga, dom som suttit häktade många gånger, var verkligen storläsare, medan många

andra, skolkarna, knappt kunde läsa sitt eget namn. Där hade jag mycket att göra. Men jag har inte sett facit. Dom flesta sitter väl där igen, på tionde voltan sen mitt senaste besök för femton år sen. Kanske med undantag av dom få ekonomiska brottslingarna, som väl nu har förfinat sina metoder. Arbetsplatsbiblioteken lämnade jag efter ett antal jobbiga år då jag till slut inte visste var jag hörde hemma: på biblioteket var jag nån som aldrig var där, och på företagen var jag nån som inte hörde till. (Det egendomliga i Borås är också att man måste ha haft samma dagmamma eller växt opp i samma hus för att räknas. Utbölingar med främmande dialekt existerar inte. Även om man hejar rakt i ansiktet på någon man möter i en företagskorridor så kan det mycket väl hända att inget händer. Inte ett ljud, inte en nick. Keff.) Arbetsplatsbiblioteksverksamheten, som man på fullt allvar kallade sig, hamnade så småningom, efter mitt frånfälle, i kulturstödsträsket med allehanda storartade miljonprojekt som jag inte, om ens någon, riktigt ser klart vart dom ledde.

(På vilket sätt har mitt arbete utvecklat mig i min förståelse av samhället)

Biblioteksarbetet har naturligtvis gett mig oanade möjligheter att läsa och lära och försöka förstå eller begripa sammanhangen i tillvaron. Ändå känner jag att jag skulle behöva kanske många många år till för att nå fram till ett vetande som jag kan känna mig nöjd med. Men förhoppningsvis har den ständiga kontakten med böcker genom biblioteket gett mig en sorts ytlig allmänbildning, det här att kunna lite av mycket, att vara en slags generalist. Att jobba inom den kommunala apparaten, särskilt i nån form av ansvarsställning, har också gett en del inblickar i hur samhället funkar. Och inte funkar. (Ändå är jag ofta oförstående rent idémässigt: "Hur fan kan det få vara såhär i ett modernt upplyst demokratiskt samhälle??!")

(Vad har jag velat åstadkomma)

Jag har jobbat för att biblioteket skulle kunna ge människor insikter och kunskaper och en förståelse av hur världen och tillvaron är uppbyggd och funkar. Att en del skulle bli

styrkta. Att andra skulle märka att dom inte var ensamma. Att somliga eventuellt skulle få en vink om att deras egen uppfattning kanske inte var allenarådande. Att många skulle hitta boken dom inte hade en aning om att dom ville läsa. Och att andra skulle bli lite mera överens med språket. Att få en självkänsla genom att behärska och kunna utnyttja språket. Bokläsningen, antingen det nu handlar om skön eller fack är ju en svårslagen metod för att komma in i språket, och möjligen endast överträffad av ett liv i en uttalat verbal miljö där det verkligen pratas och resoneras och diskuteras, och som tillåter ett lekfullt förhållande till ord och språk.

(Vad har jag lyckats uppnå)

Kanske har jag gett några personer några ahaupplevelser, några ingångar till någonting. Kanske har någon blivit intresserad av Sydafrika, eller Palestina till exempel. Kanske har någon genomskådat något som dittills varit dolt. Kanske har någon hittat Ingången. Det som jag är säker på, är att många besökare har kommit att känna sig välkomna och hemmastadda i dom bibliotek jag har haft inflytande över. Dom har blivit användare. Biblioteket har visat sig vara ett ställe för vem som helst, utan krusiduller. Möjligen har jag också lyckats lyfta nån bibliotekskanslist till mera pengar och bättre självkänsla. Jag kan inför mej själv även tänka att jag initierade och formulerade ansökningspappret som gjorde att den där skolbibliotekarien blev årsbästa en gång.

Som facit av trettisju års bibliotekskneg är det förstås ett magert utfall. Jasså det bidde en tumme?

Jag tröstar mej med att jag aldrig påstått att jag skulle förändra världen. Jag trodde bara att jag möjligen skulle bidra till det tillsammans med andra. Alla dom som ville se en förändring. Då. För fyrtio år sen. Den gången. Det som nu försvinner i ett töcken. Det som dagens unga inte vet ett skit om,

utan bara himlar med ögonen när dom hört talas om.

(Vad var bra/dåligt)

Det som verkligen varit bra med biblioteksarbetet är självständigheten att utforma vad det nu är man vill utforma, friheten att råda över sitt arbete; medan det dåliga har varit alla hämskor i form av ständiga ekonomiska och personella nedskärningar. (Anpassningar-till-Budget som det heter på det kommunala nyspråket.) Rödpenornas härjningar färgade dessvärre också av sig på mitt psyke. Istället för stridslysten blev jag under senare år tämligen uppgiven.

(Vart ville vi komma/kunde jag påverka/var hamnade det)

Jag tycker att jag har kunnat påverka en del här och där, men det skiljer sig givetvis mellan dom olika arbetsplatserna. I Järfälla, som var mitt allra första bibliotek, hade jag som lastbilsförare inkommen från verkligheten lite svårt att anpassa mig och kunna få gehör för dom eventuella synpunkter jag möjligen kunde formulera. Kanske hade jag växt till mig om Anna-Lena Höglund hade stannat kvar lite längre. Men

Bild: Ulf Larson

Ulf i Sydafrika 1994. Foto Lennart Wettmark

hon startade en snabb färd mot dom högre höjderna. Att jag sen efter en tid blev headhuntad till Nybro var en välsignelse och stärkande på många sätt efter en period av personlig turbulens. Men jag minns hur förvirrad jag kände mig när jag blev satt att utföra bibliotekariesysslor som jag inte hade en aning om. Turligt nog fanns praktikanten Per Gustavsson som jag kunde fråga. Möjligen var det lite sånt som var det radikala med Nybro. En bibliotekspraktikant som skötte alla fjärrlån, och en bokbussförare som skulle klassa och katta skivor.

I Borås, på Byttorps bibliotek, har jag mest försökt påverka hur böckerna ska läggas i internpostlådan, och liknande problemkomplex.

(Yttre karriär/arbetsplatser/ befattningar etc)

När jag ser tillbaka på ett femtioårigt arbetsliv så tänker jag på hur filmskådisars liv framställdes förr i veckotidningarna. Dom hade alltid jobbat med en massa olika aparta grejer, varav lastbilschaufför ofta var en. Där kan jag hitta likheter. Jag har varit jojotillverkare, flygfotograf, dekoratör, speditör, chaufför, oljesanerare bland annat. Jag har transporterat löständer, sprit, öl, ål, grus, färgfilmer, livsmedel och dagligvaror. Men jag har varit usel att

hitta karriärstegar som gick att klättra på. Det dröjde länge innan jag började tänka i banor som skolunderbyggnad, teoretiska kunskaper och liknande. Jag knegade på.

När jag jobbade hos den där skeppsfurneringsfirman på Söder och körde sprit, så hade jag visserligen i ett anfall av hätsk irritation skrivit Reaktionära utsugarbolaget på lastbilens framkofångare, men jag kände aldrig att jag var någon äkta radikal. Radikala typer var dom som gick på universitetet, inte vanliga jobbbara, vilket egentligen låter befängt, men lika sant idag.

Och så, en gång på sextioalet, frågade vännen Astrid om jag ville söka ett jobb som bokbussförare på Järfälla folkbibliotek. Det ville jag, och jobbet fick jag.

Där jobbade socialbibliotekarien Christina Rundgren, som en dag tyckte att jag skulle följa med på ett möte på biblioteksskolan i Solna. Där var ett hundratal (jo, så var det på den tiden!) personer som alla såg oerhört radikala och häftiga ut och pratade och pratade på ett sätt som gjorde mig intresserad och förbryllad. Dom kallades bissare !

Jag kände att det var nåt: männskor som ville att bibliotek skulle vara någonting viktigt för alla i samhället. Att biblioteket skulle ligga i en slags framkant och inte bara hålla ytterdörren öppen så man kunde slinka in och

låna en bok om hjärta eller smärta.

Häpp. Nu hade jag plötsligt gjort ett skutt in i något helt annat, en resa. (kanske var det början på den där klassresan alla dillar om) Från ett tungt jobb som startade före sju på morgonen, till ett lättsamt pulande med lite böcker mellan styrningarna. Från en svettig öldrickande svärande och historieberättande mansvärld till en miljö med enbart kvinnor i olika åldrar och med ett helt annorlunda beteende än vad jag varit van vid. Nästan alla ansåg sig vara lite förmer än den där bokbusschauffören och

hans oborstade vaktmästarpolare, och stadsbibliotekarien kallade mig herr Larsson och betraktade mig som något katten dragit in.

Men sånt gick att leva med. Jag behövde inte längre lyfta och kånka och stressa runt med ton av lådor. Jag behövde inte smöra för tullare, jag behövde inte käfta med magasinssknegare och truckförare. Jag hade kommit till ro. Och jag - och kroppen - anpassades förstås snabbt till det goda livet. Nuförtiden får man jympa flera gånger i veckan för att hålla sig levande och ändå molar och knakar det både här och där.

Där i Järfälla var jag ingen särskild, bokbusschaufför/vaktmästare smäller inte så värst högt.

I Nybro blev jag åtminstone någorlunda jämlik eftersom alla gjorde allt. Men utan bibliotekarieexamen kom man inte så mycket längre.

I Skellefteå vikkade jag ett tag på en skola där rektorn struntade i om jag var utbildad eller inte, huvudsaken att biblioteket funkade. Sånt värmer.

Första tiden i Borås, efter BHS som till slut blev av, var jag vikkande filialchef, för att sen bli arbetsplatsbibliotekarie och bokbussbibliotekarie. I Borås var det mesta redan cementerat och där blev det inte så många vägar mot stjärnorna. Under tidiga sjuttitalet

hade alla killar som gick ut BHS hamnat som chefer, somliga kanske i Tjottahejti men ändå en bit på väg. Arbetsplatser och bokbuss kändes ändå helt OK för mig. Kanske lite konstigt att sitta på fel sida i bussen, men bokbussar har ju alltid varit exempel på demokratiska bibliotek. Efter fem år blev det dags att resa sig upp för att inte stelna ihop, och hamnade jag under ett par år på två olika bibliotek utanför stan.

När kommunaldelsreformen i Borås blev total 1992 så sökte jag mig till Byttorp, där jag sen stannade till det glada slutet (to the better end), och under dom sista fem åren var jag också kulturansvarig i kommunal Norrby. Byttorp har varit det bibliotek som har funkad allra bäst för mig, och det berodde naturligtvis på den täta personalsituationen. Alla kunde göra allt. Nästan alla gjorde nästan allt. Den enda ickebibliotekarien gjorde allra mest av allt. Vi gjorde mer än vad det var tänkt, men det är också en vanlig biblioteksåkomma. Jag såg att det är skillnad på en stor och en liten arbetsplats och att man inte kan använda samma ledarstil på den

lilla som på den stora. På ledarkurser och av chefer får man ständigt veta att det är hos chefsgruppen och kommunstyrelsen man ska ha sina lojaliteter. Allt annat är populism. Man ska inte försöka vara populär hos personalen... Nähä, men om man nu räknar sig, och alltid har räknat sig till personalen, och om man åtminstone sex timmar om dagen jobbar ihop väldigt tätt intill varann så är det inte lätt att ha chefshatten på sig. Hur bra blir jobbet då? Tjänar organisationen på det? Brukarna/läntagarna? Och hur långt från den här gamla goda demokratin som BiS alltid har hävdad är inte det? Ibland krånglar dom allt till det dom här apparatnikarna. Det duger långt att vara som folk!

Däremot kan jag inte påstå att jag har varit en bra bibliotekschef eller kulturansvarig så där alltigenom. Som person är jag för mycket av "låt gå, och det ordnar sig alltid, och det kommer väl en dag i morron också". Jag minns kommunaldelschefens skräckblandade munterhet när jag vid ett nämndmöte avslöjade hur jag skötte budgetarbetet med hjälp av ett

finger i luften. (Jodå, för det mesta har det också gått bra.) Och måhända är jag dålig på konfliktlösning, och saknar dom här nyporna som man ska ha. Ibland har jag tänkt tankar som: Får inte den här människan tummen ur och sätter fart så kastar jag ut henne med huvet före! Men så har jag sekunden efter tänkt: Men jag då? Hur många knop gjorde jag själv i måndags? Och så blev det inget med den kraftfulla åtgärden... Jag har använt den gamla fina laissez-fairmetoden som är praktisk för arbetsskygga mellanchefer, och det har gått utmärkt, tack vare ambitiösa och kompetenta medarbetare. Att två personer i organisationen har fått priser som Årets skolbibliotekarie respektive Bengt Hjelmkvistpriset handlar sannolikt om att jag aldrig har haft direkt arbetsledaransvar för dom.

En del stora biblioteksprofiler har ju byggt monument över sin storhet. Det har jag missat. Men jag tror att det ligger några gamla bilder i en kapsel på Byttorp, så folk kan peka och säga: Javisst ja, det var ju han!

Bild: Ulf Larson